

PROFESSOR LUCAS REIJNDERS:

“Er schuilt een milieucrimineel in ons allemaal”

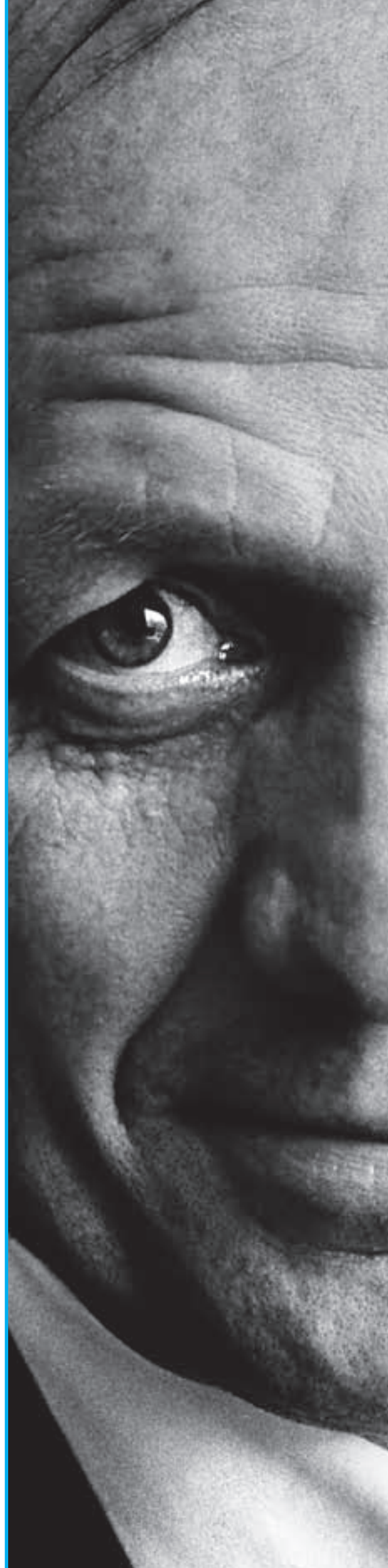
“Na drugs is milieucriminaliteit de belangrijkste vorm van criminaliteit in de wereld ... “Jaarlijks wordt er wereldwijd 57 tot 80 miljoen dollar met milieucriminaliteit verdiend ... Nederland staat in de top drie van de meest vervuilde landen.”

Bij het praten over het milieu wordt vaak onderscheid gemaakt tussen het zogenaamde groene en grijze milieu. Het groene milieu heeft te maken met natuur- en landschappelijke waarden, flora en fauna. Bij het grijze milieu gaat het vooral om de leefomstandigheden van mensen, planten en dieren, bijvoorbeeld om luchtkwaliteit, bodemverontreiniging of geluidsoverlast. Het groene milieu, daar hebben de meeste mensen volgens Lucas Reijnders wel beelden bij: “Natuurbescherming en dierenbescherming zijn producten van een eeuwenlange beschavingsgeschiedenis. Dierenbescherming was in de zeventiende eeuw al een belangrijk thema binnen de goeude burgerij. Nu leeft dat veel algemener. De publieke opinie accepteert geen geweld tegen dieren. Dat is met het grijze milieu anders. Daar gaat het veelal om hardere belangen: economie, geld, winst. Fijnstof is in Nederland vooral een belangrijk politiek thema geworden omdat het bouwprojecten verhindert. De schade aan de menselijke gezondheid telt veel minder.”

Zand erover

De gevaren van fijnstof en vervuilde grond zijn volgens de hoogleraar twee grote maatschappelijke

issues binnen het grijze milieu: “Fijnstof zijn stofdeeltjes kleiner dan 10 micrometer. Die hebben in een land als Nederland grote invloed op de gezondheid. Per jaar overlijden naar schatting 3.000 inwoners door pieken in de fijnstofconcentratie en 15.000 tot 25.000 door langdurige blootstelling. Deze mensen gaan tien jaar eerder dood. Vooral de kans op long- en hartvaatziekten wordt door blootstelling aan fijnstof vergroot. De verhoogde kans op hartvaatziekten hangt vermoedelijk samen met het vermogen van de fijnste stofdeeltjes om, door de longwand heen, in de bloedvaten te komen. Nergens in Nederland wordt een veilige blootstelling aan fijnstof gerealiseerd, en bij drukbereden wegen is het gezondheidsrisico sterk verhoogd.” De effecten van vervuilde grond liegen er volgens Reijnders ook niet om: “In Brabant en vooral in De Kempen is de grond sterk vervuild. Dat geeft een verhoogde kans op longkanker en nieraandoeningen. En in steden hebben nog altijd veel kinderen zoveel lood in hun lichaam dat de hersenen minder goed functioneren. In de jaren tachtig stelde men vast dat bodemsanering in Nederland tussen de 100 en 200 miljard euro zou gaan kosten, maar het ziet er naar uit dat het pro-

Lucas Reijnders (1946) studeerde biochemie aan de Universiteit van Amsterdam. Tijdens zijn studie schreef hij als wetenschapsjournalist voor *Vrij Nederland*. Later zette hij voor de Rijksuniversiteit Groningen de studierichting milieukunde op. Reijnders schreef talloze boeken op milieugebied en is op dit moment hoogleraar aan de Universiteit van Amsterdam en aan de Open Universiteit in Heerlen.

bleem van grondsanering politiek gezien te groot is geworden. Er is weinig toezicht en het begrip saneren heeft een totaal andere betekenis gekregen. Laat ik het kort zeggen: vroeger betekende saneren schoonmaken. Nu vervoeren we vervuilde grond van A naar B en zeggen bijna letterlijk 'zand erover'."

Geld als drijfveer

Reijnders: "We hebben in dit land gewoon geaccepteerd dat 98% van de schade aan het milieu is toegestaan. De economie moet draaien, we bouwen en we bouwen maar door en handel drijven is een groot goed. Milieucriminaliteit en witte boordencriminaliteit vermengen zich steeds vaker. Neem bijvoorbeeld de lucratieve handel in CO₂-emissie. Elk bedrijf dat broeikasgassen uitstoot krijgt op grond van het nationaal allocatieplan een bepaald aantal emissierechten toegewezen. Als het bedrijf meer broeikasgassen uitstoot dan het emissierechten heeft, zal het emissierechten bij moeten kopen. Omgekeerd kan het bedrijf emissierechten verkopen als het minder broeikasgassen uitstoot. De hoop en verwachting is dat bedrijven zullen investeren in nieuwe technologieën waarmee zij hun emissies kunnen terugbrengen. Daarmee zouden ze emissierechten overhouden waarmee ze kunnen handelen. Door te investeren in 'schone' projecten elders kunnen landen en bedrijven 'koolstofkredieten' verwerven die het dan mogelijk maken om door te gaan met het vervuilen van de lucht. Maar omdat bij de emissiehandel aan bedrijven gratis rechten worden gegeven die later veel geld opbrengen, zijn er kennelijk heel wat bedrijven die opgeven dat ze meer CO₂ uitstoten dan ze in feite doen. In de afgelopen emissiehandelsperiode was ongeveer 13% teveel aan emissierechten geclaimd. Daarmee zijn hele goede zaken gedaan. En het milieu is daar geen cent wijzer van geworden."

Handhaving

"Milieucriminaliteit is gouden handel waar je gemakkelijk mee weg komt. Qua handhaving lopen we namelijk niet voorop", aldus Reijnders. Een groot probleem is dat milieudeskundigheid door het vele en snelle verwisselen van baan snel weer weglegt. Ik heb veel vertrouwen in de Raad van State, waar zorgvuldig naar toepassing van wetgeving wordt gekeken. Bij de handhavers wordt ondanks de beperkte menskracht ook behoorlijk goed werk afgeleverd. Maar dat verzandt dan weer vaak, omdat officieren van justitie en rech-

ters teveel moeite hebben met de wetenschappelijke en technische complexiteit van milieuzaken." Maar handhaving is volgens Reijnders het sluitstuk. Vooral 'aan de voorkant' kan er volgens hem veel worden verbeterd: "Nederland kent een enorme gedoogcultuur. We bagatelliseren al snel. Gedreven door onze handelsgeest zoeken we de mazen van de wet en gaan zeer dubieus om met het verlenen van vergunningen en het handhaven van de wet. De vermeende economische belangen wegen vele malen zwaarder dan de effecten op het milieu."

Nederland loopt achter?

Het gaat dus niet goed met het Nederlandse milieubeleid, vindt de hoogleraar: "In de jaren negentig is politiek besloten dat we niet harder moesten lopen dan de rest van Europa. In dit land met veel zware industrie, veel transport, een intensieve landbouw en veel bewoners is dat vragen om problemen. De milieucriminaliteit wordt nauwelijks aangepakt. Van de milieu-inspectie gaat weinig uit. Er is veel te weinig druk op de achterkant: slechte bedrijven worden niet vooruitgeduwd, niet gestimuleerd om het beter te doen. Met projecten van de stichting Natuur en Milieu hebben we er drie tot vier jaar over gedaan om bij overheden het besef te ontwikkelen dat we ons aan Europese milieurielijn voor fijnstof en de milieuprestaties van grote bedrijven moeten houden. Dat was een zware klus. Nederlandse politici roepen vaak dat we vooroplopen, maar dat is inmiddels kletspraat. Met de milieuprestaties van grote bedrijven zitten we in de middenmoot. Met duurzame energie staan we inmiddels in Europa op plaats 23. Nederland probeert eerder onder de Europese regels uit te komen dan ze na te leven. We staan in de top drie van de meest vervuilde landen van de wereld." Zweden is volgens Reijnders het beste land voor milieupolitiek: "Dat voert een consequent beleid, ongeacht de kleur van de regering. Het leeft daar echt. Duitsland heeft goede dingen gedaan, vooral met windenergie. De windindustrie is daar enorm en er zit heel veel kennis. Die verdwijnt niet meer. Het is beschamend dat het produceren van windmolens in Nederland weinig voorstelt."

Toekomst

Stel: we zijn vijftig jaar verder. Leven we dan in een land met schone grond, minder rotzooi in ons lichaam en een lik op stuk-beleid voor iedere milieucrimineel? "Dat is nog maar de vraag", aldus Reijnders. "In 98% van de gevallen wordt het veroorzaken van milieuschade helemaal niet als crimineel gedrag gezien. Technologisch gezien kunnen de milieuproblemen sterk worden verminderd, maar een groot deel van de technologische kennis blijft onbenut. En dan is er nog het probleem van onze cultuur. Het broeikas-effect is een gigantisch probleem, maar onze gedoogcultuur is onze grootste vijand. Mooier kan ik het niet maken. We brengen allemaal schade toe aan het milieu en dus zijn we strikt genomen allemaal milieucrimineel."